

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาจะมีคุณภาพดีและบังเกิดผลตามแนวทางที่วางไว้ ต้องอาศัย "ครู" เป็นกำลังสำคัญ เพราะถ้าครูมีสมรรถภาพไม่ดีพอ แม้จะมีตำราหรืออุปกรณ์การสอนดีเพียงใดก็ตาม นักเรียนย่อมเรียนได้ไม่บรรลุผลเต็มที่ ดังนั้นครูที่มีสมรรถภาพในการสอนจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนของชาติผู้ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ด้วยเหตุนี้ครูจึงต้องมีความรู้อย่างกว้างขวาง มีกลวิธีการสอนที่ดี สามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและลักษณะความพร้อมของนักเรียนจึงจะเรียกได้ว่าเป็นครูที่มีสมรรถภาพ การที่จะเป็นครูที่มีสมรรถภาพที่ดีได้นั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน ดังที่พระราชมุนี (2525: 42-45) ได้สรุปว่าครูที่มีสมรรถภาพดีนั้น ต้องอยู่ในฐานะบุคคลที่ทำหน้าที่ 2 ประการ คือ เป็นलिपพทयक หรือ ศิลปทयक คือผู้ถ่ายทอดศิลปวิทยาเพื่อเป็นเครื่องมือในการเลี้ยงชีพและครูเป็นกัลยาณมิตร คือ เป็นเพื่อนที่ดี ช่วยชี้ช่องทางให้ศิษย์เป็นผู้รู้จักคิด รู้จักมองความหมายของสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง มีเหตุผล รู้จักฝึกชอบ รู้จักดำเนินชีวิตที่ดี โจเซฟ เอฟ คาร์ลาแซน และเล็ยวาร์ค เอช กลาก (Joseph F. Callahan and Leonard H. Clark 1977: 139) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครูที่มีสมรรถภาพว่าต้องมีความสามารถในการทำหน้าที่ได้ 2 บทบาท คือ บทบาทนักวิชาการ และบทบาทครู บาร์บารา แอน โบวแมน (Barbara Ann Bowman 1981: 1104-A) ได้เน้นว่าครูต้องมีบุคลิกภาพดี มีวิธีสอนดี สามารถอธิบายให้นักเรียนเข้าใจได้และมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นอย่างดี

จากแนวคิดของบุคคลดังกล่าวนี้ พอสรุปได้ว่า ครูที่มีสมรรถภาพนั้นต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้

1. มีวิธีการสอนดี
2. มีมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างดี
3. มีความรู้ทางวิชาการดี
4. มีบุคลิกภาพดี

การเสริมสร้างและการผลิตครูที่มึสมรรถภาพครบถ้วนคังได้กล่าวมาแล้วนั้น ต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในโปรแกรมการผลิตครูในสถาบันอุดมศึกษาและในการเสริมสมรรถภาพครูประจำการในระดับต่าง ๆ เนื่องจากวิธีสอน เนื้อหาวิชา ตลอดจนเทคโนโลยีทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ครูจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันเสมอ การเสริมสมรรถภาพครูจึงเป็สิ่งที่ควรกระทำและควรจัดทำอย่างต่อเนื่อง มิใช่ระยะไคระยะหนึ่งเท่านั้น และสิ่งสำคัญก็คือ ต้องคำนึงถึงคุณภาพ มาตรฐาน ในอันที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

การเสริมสมรรถภาพของครูสังคมศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญทางวัตถุและวิทยาการสมัยใหม่ทำให้คนไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ครูสังคมศึกษาจึงต้องมีบทบาทโดยตรงในการช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูสังคมศึกษาจึงต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ วิชาสังคมศึกษาจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญมากวิชาหนึ่ง เพราะเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เป็นวิชาที่ครูสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่ประเทศและโลกได้ดีกว่าวิชาอื่น ดังที่ จอห์น ยู ไมเกิลลีส (John U. Michaelis 1968: 2) ได้ให้ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง ทั้งในอดีตปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนเข้าใจสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา ตลอดจนการวางแนวทางสำหรับอนาคตได้

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของวิชาสังคมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้จัดวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา นักเรียนทุกคนจะต้องสอบผ่านวิชานี้ จึงจะจบหลักสูตร ทบวงมหาวิทยาลัยก็ได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์จากการเรียนวิชาสังคมศึกษา จึงได้จัดวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาสามัญบังคับในการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของรัฐบาล โดยเริ่มประกาศใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 แสดงให้เห็นว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญมากต่อสังคมมนุษย์ เพราะเป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ และช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างคนในชาติและทั่วโลก ดังนั้น ถ้าครูสังคมศึกษาได้ปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้กับนักเรียนแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเตรียมประชากรที่มีคุณภาพและเป็นทรัพยากร

ที่มีคุณค่าของชาติ และของโลกด้วย สมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมนศึกษาจึงควรได้รับการคำนึงถึง เป็นอย่างยิ่ง

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาจากฉบับพุทธศักราช 2503 มาเป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับพุทธศักราช 2521 และหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับพุทธศักราช 2524 จะเห็นว่าหลักสูตรสังคมนศึกษาได้รับการเปลี่ยนแปลงให้สมบูรณ์ขึ้นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ดียิ่งขึ้น ผู้สอนจึงควรจะต้องเข้าใจหลักสูตร เนื้อหาวิชาในแต่ละรายวิชาและเทคนิควิธีสอน แบบใหม่ ๆ ตลอดจนวิธีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเป็นอย่างดี ครูจะใช้วิธีการสอนโดยบรรยายเพียงอย่างเดียวเหมือนที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิมไม่เพียงพอเสียแล้ว แต่จะต้องคำนึงถึง จุดประสงค์ของหลักสูตรปัจจุบันที่มุ่งให้ผู้เรียน ทึกเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น นั่นก็จะต้อง พัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ ครูควรเป็นเพียงผู้เสนอแนะวิธีคิด วิธีค้นคว้า โดยเน้นหนักให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเองเป็นหลัก แต่ในลักษณะการปฏิบัติงานเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยทั่ว ๆ ไป ปรากฏว่าครูสังคมนศึกษายังมุ่งถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน มากกว่าการพัฒนาทักษะ และเจตคติไปพร้อม ๆ กัน ดังเช่น ผลการวิจัยของนักศึกษาวางท่าน พบว่า ในด้านการเรียนการสอน ครูจะเป็นผู้แสดงพฤติกรรมมากกว่านักเรียน ครูส่วนใหญ่ยัง เน้นเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนโดยวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนในระดับมาก (คงศักดิ์ สังฆานนท์ 2521: 139) นักการศึกษาได้พยายามที่จะพัฒนาสมรรถภาพทางการสอนของครูมากยิ่งขึ้น เช่น สุพจน์ ทุภกุล (2521: 56) ได้วิจัยเรื่อง "สมรรถภาพของครูมัธยมศึกษาตาม ความต้องการของชาวเชียงใหม่" พบว่า ผู้บริหารการศึกษา ครู นักเรียนและผู้ปกครองมีความ ต้องการสอดคล้องกัน คือ ต้องการให้ครูสังคมนศึกษามีสมรรถภาพด้านหลักสูตรและการสอน สมรรถภาพด้านวิชาการ สมรรถภาพด้านการแนะแนว การปกครองชั้นเรียนและสมรรถภาพด้านมนุษยสัมพันธ์ ผลงานวิจัยนี้ได้ชี้แนะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพครูสังคมนศึกษาให้สอดคล้องกับ ความต้องการของสังคมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ปัญหาที่น่าจะพิจารณาก็คือหาว่าอย่างไรจึงจะช่วยให้ครูสังคมนศึกษาทั้งในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชนสามารถพัฒนาสมรรถภาพที่จำเป็นในการดำเนินการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของวิชาสังคมนศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลของการสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมภาคหวังไว้ได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรง

ที่จะแสวงหาวิธีการ เสริมสมรรถภาพครูสังคัมศึกษา ทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดทำโครงการสอน แผนการสอน วิธีดำเนินการสอน และมีความสามารถในการบูรณาการเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร อย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จอห์น จาโรลิเมก (John Jarolimek 1977: 574) ได้เสนอว่า กิจกรรมที่จะช่วยเสริมสมรรถภาพให้แก่ครูสังคัมศึกษา ได้แก่ การจัดอบรมครูประจำการ การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ การให้คำแนะนำของศึกษานิเทศก์ ตลอดจนการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ อย่างไรก็ตาม การจัดอบรมครูประจำการ หรือการปรับปรุงสมรรถภาพทางการสอนของครูนั้นจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของครูเป็นหลัก จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์ความมุ่งหมาย จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความต้องการ การเสริมสมรรถภาพทางการสอนระหว่างครูสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน" เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางในการจัดดำเนินการเสริมสมรรถภาพทางการสอนแก่ครูสังคัมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการเสริมสมรรถภาพทางการสอนระหว่างครูสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนในด้านต่อไปนี้

1. การวางแผนการสอน
2. การดำเนินการสอน
3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนเสริมสมรรถภาพทางการสอน ได้แก่ บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ และการแนะแนวการเรียน
5. วิธีการจัดเสริมสมรรถภาพที่ครูสังคัมศึกษาต้องการ

สมมติฐานของการวิจัย

ครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร มีความต้องการการเสริมสมรรถภาพทางการสอนในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเปรียบเทียบความต้องการ การเสริมสมรรถภาพทางการสอนระหว่างครู
สังกัดศึกษาระดับมัธยมศึกษาใน เรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครในด้านต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วย
  - 1.1 การกำหนดจุดประสงค์การสอน
  - 1.2 การจัดเนื้อหาวิชา
  - 1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
  - 1.4 การใช้สื่อการสอน
  - 1.5 การวัดและประเมินผล
2. ด้านการดำเนินการสอนเพื่อให้บรรลุผลตามแผนการสอนที่วางไว้ โดยใช้เทคนิค
ความรู้ วิธีการ และทักษะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไปนี้
  - 2.1 การนำเข้าสู่บทเรียน
  - 2.2 การดำเนินการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
  - 2.3 วิธีการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่วิธีต่าง ๆ
  - 2.4 การแก้ปัญหา เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและการสอนเสริม เด็กที่มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง
  - 2.5 การประเมินผลพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะและเจตคติของนักเรียน
3. ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมเสริม
หลักสูตร ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนเสริมสมรรถภาพทางการสอน ได้แก่ ด้านการแนะแนวการเรียน
ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์
5. วิธีการจัดเสริมสมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมศึกษา ที่ครูต้องการให้หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องจัดให้แก่ครู เช่น จัดอบรมเกี่ยวกับวิธีการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ และการให้ครูได้ศึกษาต่อ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เวลาในการตอบแบบสอบถามที่ต่างกันของกลุ่มตัวอย่างประชากรไม่ถือว่าส่งผลต่อคำตอบ
2. คำตอบที่ได้จากแบบสำรวจความต้องการการเสริมสมรรถภาพทางการสอนเป็น

คำตอบที่จริงใจ และเป็นความต้องการของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
อย่างแท้จริง

คำถามที่ ๓ ความที่ใช้ในการวิจัย

1. สมรรถภาพทางการสอนของครูสังคมศึกษา หมายถึง ความสามารถของครูในการแสดง
พฤติกรรม อันจะมีผลต่อความเจริญงอกงามของนักเรียน ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และ
สังคม ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นสมรรถภาพด้านการสอน สมรรถภาพทางด้านวิชาการ สมรรถภาพด้าน
บุคลิกลักษณะ เช่นการมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีศีลธรรมจรรยาและที่สำคัญคือต้องมีคุณธรรมเป็นเครื่องชี้นำ
การดำเนินชีวิตที่งามอันจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์

2. ครูสังคมศึกษา หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร

3. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลและของเอกชน
ในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพทางการสอนให้แก่ครู
สังคมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เป็นแนวทางแก่ครูสังคมศึกษาในการพัฒนาสมรรถภาพทางการสอนสังคมศึกษาใน
ระดับมัธยมศึกษา
3. กระทรวงศึกษาธิการอาจใช้เป็นแนวทางในการเสริมสมรรถภาพให้แก่ครูสังคมศึกษา
ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เป็นแนวทางแก่สถาบันผลิตครูในการปรับปรุงหลักสูตรการผลิตครูสังคมศึกษาให้มี
ประสิทธิภาพโดยการเน้นสมรรถภาพทางการสอน
5. เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป